

Labiau išsilavinusi, įvairesnė, senėjanti visuomenė

Artūro STAPONKAUS nuotr.

Lietuvos statistikos departamentas skelbia pirmą kartą administracinių šaltinių pagrindu atlikto 2021 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenis. Pranešime apie tendencijas informuojama, jog kas dešimtmetį atliekamas visuotinis gyventojų surašymas atskleidė įvairiapuses visuomenės kaitos tendencijas. Gyventojai keliasi gyventi į rajonus prie didžiųjų miestų, sensta, daugėja labiau išsilavinusių asmenų – daugiau nei ketvirtadalis gyventojų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą.

Gyventojai keliasi gyventi į sostinę ir rajonus

2021 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo 2 810 761 nuolatinis gyventojas, 1 505 796 moterys ir 1 304 965 vyrai. Per dešimtmetį nuolatinių gyventojų skaičius sumažėjo 232,6 tūkst., arba 7,6 proc. Netekome tiek gyventojų, kiek gyvena Klaipėdoje ir Panevėžyje kartu sudėjus.

Gyventojų skaičiui mažėti įtakos turėjo tarptautinė migracija ir natūrali gyventojų kaita. Vis dėlto daugiau gyventojų praradome dėl emigracijos. Per dešimtmetį iš šalies išvyko 118,9 tūkst. daugiau, nei atvyko. Gimė 113,7 tūkst. mažiau, nei mirė.

Teritorinis gyventojų pasiskirstymas šalyje keičiasi – daugėja gyvenančių miestuose, gyventojai keliasi gyventi į rajonus, keičiasi gyventojų tankumas.

2021 m. miestuose gyvena 68,2 proc. gyventojų, prieš dešimtmetį gyveno 66,7 proc. Vilniaus miesto savivaldybė – vienintelė iš didžiųjų miestų savivaldybių, kurioje per dešimtmetį gyventojų skaičius nesumažėjo. Vilniaus miesto savivaldybės gyventojų skaičius išaugo 4 proc. ir dabar siekia 556,1 tūkst. Tai – penktadalis šalies gyventojų. Kitų didžiųjų miestų savivaldybių gyventojų skaičius sumažėjo. Palyginti su 2011 m. surašymo duomenimis, labiausiai sumažėjo Panevėžio miesto savivaldybės gyventojų skaičius – 11 proc., Šiaulių miesto savivaldybės – 8 proc., Klaipėdos miesto savivaldybės – 6 proc. Kauno miesto savivaldybėje gyventojų sumažėjo 6 proc. ir jų skaičius jau nebesiekia 300 tūkst. Šioje savivaldybėje – 298,8 tūkst. gyventojų.

Gyventojų rajonuose prie didžiųjų miestų daugėja. Labiausiai išaugo Klaipėdos rajono savivaldybės gyventojų skaičius – 11 proc. – ir šiuo metu jis sudaro 57 tūkst. Kauno rajono savivaldybės gyventojų skaičius padidėjo 7 proc., Vilniaus

rajono savivaldybės – 1 proc.

Labiausiai gyventojų sumažėjo Pagėgių savivaldybėje, Skuodo, Pakruojo, Kelmės ir Ignalinos rajonų savivaldybėse – šios savivaldybės nuo 2011 m. neteko penktadalio gyventojų.

Tankiausiai apgyvendintas Mažeikių miestas (2007,6 gyventojų viename kvadratiname kilometre), rečiausiai – Varėnos rajono savivaldybė (9,5 gyventojų viename kvadratiname kilometre).

Senstanti visuomenė

Palyginti su 2011 m., gyventojų pasiskirstymo pagal amžių pasikeitimai rodo gyventojų senėjimą. Pastebimas ryškus jaunesnių nei 30 m. gyventojų skaičiaus mažėjimas ir vyresnių amžiaus grupių gyventojų skaičiaus didėjimas – ypač priešpensinio amžiaus gyventojų (vyresnių nei 54 metų vyrų ir moterų). Vyresnių nei 64 metų amžiaus moterų yra 1,8 karto daugiau nei vyrų.

Didžiąją dalį gyventojų sudaro susituokusieji

Palyginti su 2011 m. surašymo duomenimis, esminių vyrų ir moterų santuokinės padėties pokyčių nėra. Didžiausią dalį ir tarp vyrų (54 proc.), ir tarp moterų (46 proc.) vis dar sudaro susituokusieji. Tarp vyrų išlieka daugiau susituokusiuoju (54 proc.) ir niekada negyvenusiuoju santuokoje (32 proc.), tarp moterų – našlių (14 proc.) ir išsituokusiuoju (14 proc.). Našlių, palyginti su 2011 m., šiek tiek sumažėjo – 4 procentiniais punktais (2011 m. – 18 proc., 2021 m. – 14 proc.). 26 proc. moterų niekada negyveno santuokoje.

Vyrų našlių – 3 proc. (2011 m. – 4 proc.). Išsituokusiu vyrų ir moterų dalis panaši (moterų – 14 proc., vyrų – 11 proc.). Gyventojų pasiskirstymas pagal santuokinę padėtį susijęs su gyventojų amžiaus struktūros pokyčiais.

Miestuose gyvena labiau išsilavinę gyventojai

29 proc. 15 metų ir vyresnių gyventojų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Per dešimtmetį gyventojų su aukštuoju išsilavinimu padaugėjo 6 procentiniais punktais. Atitinkamai sumažėjo gyventojų, įgijusių pagrindinį (2 proc.) ir pradinį (3 proc.) išsilavinimą.

Gyventojų, turinčių aukštesnįjį (įskaitant specialųjį vidurinį) ir vidurinį išsilavinimą, dalis beveik nepasikeitė. Šeštadalis gyventojų yra įgiję aukštesnįjį (įskaitant specialųjį vidurinį) išsilavinimą (2021 m. jie sudaro 17 proc., o 2011 m. sudarė 18 proc.), trečdalis – įgijusieji vidurinį išsilavinimą (2011 m. jie sudarė 33 proc., 2021 m. sudaro 34 proc.).

Labiausiai išsilavinę gyventojai (15 metų ir vyresni) gyvena Vilniaus miesto savivaldybėje, čia tūkstančiui gyventojų tenka 372 asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą, toliau – Neringos (354), Kauno miesto (319), Palangos miesto (299), Kauno rajono (287), Birštono (276), Klaipėdos miesto (272) savivaldybių gyventojai.

Gyventojų pasiskirstymo pagal išsilavinimą tendencijos susijusios su gyventojų amžiaus struktūros, demografinių procesų ir gyventojų pasiskirstymo šalies teritorijoje pokyčiais, įvykusiais per pastarąjį dešimtmetį.

Įvairesnė visuomenė

Pažvelgus į gyventojų sudėtį pagal pilietybę, tautybę, galima

pastebėti, kad visuomenė per dešimtmetį tapo įvairesnė: išaugo kitų valstybių piliečių, gyvenančių Lietuvoje, skaičius, padidėjo gyventojų, turinčių ne vieną pilietybę, dalis. 2021 m. Lietuvoje gyvena 133 valstybių piliečiai (2011 m. gyveno 108 valstybių piliečiai). Turinčiųjų ne vieną pilietybę skaičius kito menkai, tokių gyventojų šiuo metu – 0,3 proc. (2011 m. – 0,1 proc.).

Nepaisant pokyčių, Lietuvos visuomenė išlieka homogeniška. Kitų šalių piliečių dalis beveik nepasikeitė, jie sudaro nedidelę nuolatinių gyventojų dalį. 99,4 proc. gyventojų – Lietuvos Respublikos piliečiai (2011 m. – 99,3 proc.). Vertinant pagal tautybę, 84,6 proc. gyventojų – lietuviai (2011 m. – 84,2 proc.). Lenkai išlieka didžiausia tautinė mažuma – jų šalyje yra 6,5 proc., rusų – 5 proc., baltarusių – 1 proc.

2021 m. surašymo duomenimis, gyventojų religinė įvairovė didėja, tačiau pasiskirstymas pagal savęs priskyrimą religinei bendruomenei iš esmės nepasikeitė. 74 proc. gyventojų save priskiria Romos katalikų bendruomenei. Per dešimtmetį pokytis nėra didelis. 2011 m. Romos katalikų bendruomenei save priskyrė 77 proc. gyventojų. 4 proc. gyventojų save priskyrė stačiatikiams, kitos religinės bendruomenės neperkopė vieno procento ribos. 6 proc. gyventojų savęs nepriskyrė nė vienam tikėjimui, o 14 proc. nenurodė, koks jų

tikėjimas. Užfiksuota naujų religinių bendruomenių – deistų, e-dijos vaišnavų, raganių, rastafarių, teosofų.

Išsamus vaizdas pandemijos piko metu

Visuotinis gyventojų ir būstų surašymas atliekamas kas dešimt metų. Surašymo atskaitos taškas – 2021 m. sausio 1 d. Vadinasi, surašymas užfiksavo išsamų vaizdą apie šalies gyventojus ir namų ūkį pačiame COVID-19 pandemijos įkarštyje, karantino metu.

2021 metais pirmą kartą surašymas atliktas administracinių šaltinių pagrindu. Surašinėtojai jau nebelankė gyventojų. Visi duomenys buvo paimti iš 13 registrų, 5 informacinių sistemų, taip pat įtraukta ir nakvynės namų informacija. Surašymo darbus atliko 5 darbuotojai, 2011 m. – apie 7 000 darbuotojų. 2021 m. visuotinis gyventojų ir būstų surašymas kainavo apie 1,36 mln. EUR – beveik 6 kartus mažiau nei 2011 m. surašymas.

Kadangi informacijos apie gyventojų išpažįstamą tikėjimą, tautybę ir gimtąją kalbą nėra valstybės registruose, papildomai buvo atliktas Gyventojų tautybės, gimtosios kalbos ir išpažįstamo tikėjimo statistinis tyrimas. Iš viso apklausta 171 tūkst. gyventojų. Tyrimo duomenys buvo sujungti su surašymo rezultatais.

Statistikos departamento inf.

Parengta paroda „Grafai Zubovai Šiaulių krašte“

Bibliotekos nuotr.

Zubovų rūmai Šiauliuose – Gerardo Bagdonavičiaus piešiniuose ir nuotraukose.

Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos Kraštotyros, senųjų spaudinių ir skaitmeninio skaitikloje eksponuojama paroda „Grafai Zubovai Šiaulių krašte“.

Parodoje pristatomi Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos fonduose saugomi leidiniai ir rankraščiniai dokumentai iš Kraštotyros, senųjų spaudinių ir skaitmeninio skyriaus, Vytenio Rimkaus archyvo, Irenos Žvinklevičienės fondo.

Zubovai – Rusijos imperijos grafų ir Šv. Romos imperijos kunigaikščių giminė, jos šaknys siekia XIII amžių. Su Lietuvos istorija Zubovų giminė siejama nuo XVIII amžiaus pabaigos, kai Rusijos imperatorė Jekaterina II Platonui Zubovui (1767–1822) suteikė šviesiausiojo kunigaikščio titulą ir padovanojo

Šiaulių ekonomiją, Kretingos, Joniškio, Plungės miestus ir dvarus. Platono Zubovo dvarus paveldėjo vyresnysis brolis Dmitrijus Zubovas (1764–1836), nuo jo ir prasidėjo lietuviškoji Zubovų šaka.

Lietuvoje skaičiuojamas jau trečiasis Zubovų giminės istorijos šimtmetis: dar XIX amžiuje svetimtaučių atėjūnų, tapusių Lietuvos patriotais, pradėta veikla nenutrūko iki šių dienų.

Kelios šios giminės kartos susijusios su Šiaulių krašto žmonėmis, kultūros, istorijos, švietimo, ekonomikos vystymusi. Jie buvo aktyvūs lietuviško žodžio rėmėjai spaudos draudimo laikotarpiu (1864–1904 m.), visuomeninės veiklos plėtotėjai organizuojant „Varpo“, „Žiburėlio“ draugijų, „Kultūros“ bendrovės darbą, pažangios pramoninės ir

ūkinės veiklos skatintojai.

Šiais metais minimos kai kurių Zubovų giminės atstovų sukaktuvinės gimimo datos. Prieš 255 metus gimė būsimasis Jekaterinos II favoritas Platonas Zubovas (1767–1822). Jo brolio Dmitrijaus vaikaitis Nikolajus (1832–1898) – prieš 190 metų. Jubiliejiniai abiejų Nikolajaus sūnų metai: 150 – Dmitrijui (1872–1944) ir 160 – Vladimirui (1862–1933). Paskutinio iš minėtųjų sūnus Vladimiras (1887–1959) gimė prieš 135 metus, pratęsdamas šio vardo įamžinimą giminėje. Trečią kartą vardas buvo perduotas ir antrojo Vladimiro sūniui.

Paroda bibliotekoje veiks iki balandžio 17 dienos.

Parengta pagal bibliotekos inf.